

Martin Kohout: Rozhovor k výstavě Optimalizované bajky o dobrém životě

Otázky: Daniela a Linda Dostálkovy, Marek Pokorný

Překlad: Kateřina Danielová

Martin Kohout odpovídá na otázky související s dobrým životem, wellbeingem a konflikty, které toto téma v současnosti způsobuje.

Umělec se účastní výstavy Optimalizované bajky o dobrém životě (22/9/2022–1/1/2023) v PLATO.

„Neexistuje snad již nikdo, kdo by neměl žádný volný čas. Kancelář není stálým útočištěm a neděle se staly institucí. V těchto úžasných hodinách volna by tedy měl mít každý v zásadě možnost se skutečně nudit. Ale i když lidé nechtějí nic dělat, něco se jim stane: svět se postará o to, aby nenašli sami sebe.“ (Henri Lefebvre, *Kritika každodenního života*, 2014). Mohla byste popsat, jak nakládáte se svým volným časem?

Těžko říct, co spadá pod tuto odpověď, protože způsob orientace se liší v případě pětiminutového odpočinku se zavřenýma očima na pohovce, celovečerního volna od práce na nějakém projektu, kterým se právě zabývám, nebo situace, když na několik dní vypadnu ze systému. Ale ve všech případech se vždy utváří v návaznosti na to, co jiného bych mohl dělat.

Nástrojem výstavy, který nabízíme jako jakýsi podpůrný prvek, je žánr bajky. Jde o vyprávění, které snad poněkud mechanicky poučuje a poskytuje návod na dobrý život, obvykle ve snaze vnutit čtenáři pravdy a ctnosti daného společenského řádu. Už jen samo ztotožnění člověka se zvířetem a jeho zjevná nadvláda nad ním přirozeně nabízí řadu kritických a nezodpovězených otázek. Kdo si koho či co podřizuje, kdo se o koho stará a především kdo je zde definován jako nezávislý subjekt, to vše je předmětem

zkoumání. Dokázala byste se vcítit do nějaké vámi smyšlené bajky? Kdo nebo co by bylo jejími protagonisty?

Takhle z hlavy se mi žádná nevybaví. Zvířata mě fascinují a líbila se mi kniha *Other Minds* od Petera Godfrey-Smithe, kterou jsem nedávno četl. Vědomě ale o lidech prostřednictvím bajky nebo zvířecích metafor nepřemýšlím.

Jsou vaše každodenní rutina a zdravý životní styl neustále pronásledovány nezdravými rituály? Pokud ano, mohla byste některé z nich uvést?

Sním mnohem víc hořké čokolády, než bych asi měl.

Kniha americké kulturní teoretičky Lauren Berlantové *Krutý optimismus* (2011) pojednává o destrukci našich kolektivních představ o životě. Tzv. krutý optimismus je podle autorky něco, po čem toužíme a co je ve skutečnosti překážkou našeho rozkvětu. Berlantová také tvrdí, že „tam, kde nástroje, na nichž jsme závislí, abychom dosáhli dobrého života – záchranná síť, jistota zaměstnání, meritokracie, dokonce i trvalá intimita v našem romantickém životě –, zdegenerovaly do fantazií, které mají stále menší vztah k tomu, jak lidé mohou žít. Jak touha po určité představě dobrého života 20. století – v poválečném období –, kdy žijeme v přesvědčení, že pokud člověk dostatečně tvrdě pracuje nebo splňuje určité podmínky, může dobrého života dosáhnout, často brání lidem podniknout kroky nezbytné k ochraně vlastních zájmů; představit si jinou možnou budoucnost.“ Můžete odhalit své osobní nedosažitelné představy o dobrém životě?

Raději ne.

Soukromí dnes znamená zůstat off-line. Je čas u obrazovky něco, co máte plně pod kontrolou?

Nejsem si jist, že pro většinu z nás, kteří jsme se stali přirozenými uživateli elektronických komunikačních technologií, je hranice soukromí tak binární. Možná jde také o to, jak důsledně se zabýváme technologiemi jako svébytnou identitou (od členských rolí přes způsoby užívání či uchovávání apod. po

pohyb ve spektru prací Shoshany Zuboffové a Legacy Russellové). Velká část toho, co považuji za své soukromí, vzniká v prostoru s jinými jedinci, které se mi podařilo najít jen díky technologiím umožňujícím jak spojení, tak sledování.

Na druhou stranu asi dokážu kontrolovat takzvaný screen time, čas strávený u monitoru, ale není to zavádějící termín? Čas, po který se díváme na obrazovku, tvoří jen zlomek toho, jak se zapojujeme do sítí. Dokážu si jasně představit, že bych se vydal na výlet a ani jednou se nepodíval na obrazovku, ale představa, že bych při přípravě na takový výlet nechal telefon doma, to je něco jiného.

Německá teoretička umění Isabelle Graw (In Another World: Notes, 2014–2017) tvrdí, že „jedna z podmínek neoliberalismu je, že trh zasahuje do oblastí, které byly dříve považovány za ‚soukromé‘, a tedy chráněné před jeho hodnotící logikou – jako je tělo, zdraví, sociální vztahy – a činí i tyto oblasti předmětem ekonomické optimalizace. Naše nejniternější životy – naše koníčky, vztahy a těla – se pak v podstatě stávají středisky nákladů. Pokud se nám je nepodaří optimalizovat, cítíme se znevýhodnění. Blahobyt tak nahrazuje morálku, ale zdaleka nás nenaplňuje energií, nýbrž vytváří svou vlastní tyranii. Když se totiž cílem stane sebezdokonalování, vede přirozeně k narcismu. Pracujete efektivně, vyděláváte dost peněz, jíte správně, cvičíte dostatečně? Optimalizujete se?“

Co je měřítkem? Možná právě odtud pramení ty obavy.

Volná činnost stojí zcela vědomě mimo „běžný“ život jako něco „neseriózního“ a zároveň pohlcujícího, bez časových a prostorových hranic – a především bez vidiny zisku. Vzhledem k tomu, že práce umělce je často mylně vnímána jako volná činnost, trávíte svůj volný čas skutečně něčím jiným než prací?

Ano.

Máte někdy nutkavou potřebu utéct od zaběhlé pracovní etiky, schémat, vizuality, formy, způsobu komunikace, tedy obecně od toho, co je vám

vlastní?

Teď zrovna ne. Někdy mohou být frustrující, protože vidím, jak dokážou některé věci zkomplikovat. Ale považuji to za důvod, proč se jimi zabývat ještě víc, ne utíkat pryč.

V okamžiku, kdy máme všechny indicie, že se planeta Země zhroutí, cítíte konflikt spojený s rozhodnutími, která se prolínají s vaší tvorbou či realizací uměleckých děl a otázkami životního prostředí?

Jsou stejně tak provázány se vším ostatním, co dělám, spotřebovávám/užívám nebo vytvářím. Mým cílem není ani tak vyřešit tento problém (protože to není možné?), ale spíše ho udržet v ohnisku pozornosti jako účastník diskuse o rozhodování.

Wellbeing je, zdá se, tak samozřejmý, že uniká kontrole a původně užitečný nástroj se spíše mění v očekávání – od nás samých i od druhých. Blahobyt nahradil morálku. Místo abychom se snažili zlepšit svět, snažíme se zlepšit sami sebe. Jaké předpovídáte budoucí možné aktivity v oblasti wellbeingu?

Myslím si, že zabývat se otázkou wellbeingu je privilegium, vezmeme-li si jako základ to, co se všeobecně nabízí a čeho se nedostává. Proto se domnívám, že v budoucnu (stejně jako už dnes) budou aktivity spojené s wellbeingem souviset s odbouráváním stresu, opětovným napojením na tady a teď a na své tělo. Což, jak věřím, může nakonec posloužit i jako východisko k propojování s ostatními lidmi nebo obecně s okolním prostředím.

Martin Kohout (* 1984) se ve své multimediální praxi zahrnující video, instalace, sochařství a také jím iniciované nakladatelství nazvané TLTRPreß zabývá sebereflexivními tématy úzce spojenými s médiem internetu. Inspirován především limity individuálních bytostí či skupin nás seznamuje s existenciálními zákoutími efemérního světa, na jehož základě vytváří další, dekonstruovanou realitu. Dílo zastoupené na výstavě zprostředkovává rezidua již několikrát uskutečněné modulární instalace nazvané DungeonTT, která poskytuje ultimátní zážitek z místa, kde se pije čaj. Performativní instalace, kterou umělec vytvořil ve spolupráci s norským hudebníkem a umělcem Larsem TCF Holdhusem (* 1986), kostýmy navrhla umělkyně Sandra Mujinga, vychází vždy z dispozic místa, kde se odehrává. V minulosti byla prezentována na festivalech Insomnia v Tromsø, Les Urbaines v Laussane, Synapse v Meet Factory v Praze či v rámci Schinkelfestu v Berlíně. Sezení, která byla součástí instalace, trvala přibližně pět hodin. Martin Kohout je absolventem Filmové fakulty Akademie múzických umění v Praze, Universität der Künste v Berlíně a Städelschule ve Frankfurtu.

